Z praxe dělnického pojištění úrazového.

Napsal Dr. **Lev Winter.**

Z ministerských kanceláří mnohoslibně se oznamuje, že osnova nového zákona o povinném pojištění starobním a invalidním jest již hotova a že v nejbližší době předložena bude parlamentu, aby o ní bylo pojednáno a rozhodnuto. Starobní a invalidní pojištění má prý státi se darem národům rakouským u příležitosti šedesátého výročí nastoupení nynějšího císaře na trůn. Kruhy vládní netají se tím, že nová osnova bude v podstatě založena na zásadách, obsažených ve známém »programu reformy a vybudování pojištění dělnického«, jak je svého času vláda Koerbrova předložila.

Osnova Koerbrova pak kladla důraz nejenom na v y b u d o v á n í pojištění dělnického, nýbrž i na jeho r e f o r m u. Nešlo jí jenom o zavedení nového oboru pojišťovacího, nýbrž i o z l e p š e n í platného již pojištění nemocenského a úrazového. A jest úmyslem zasluhujícím pochvaly, trvá-li i vláda Beckova na tomto názoru.

Není pochybnosti, že část osnovy, jež bude jednati o změně pojištění nemocenského a úrazového, zavdá podnět k diskusím mnohem čilejším, nežli pojištění starobní a invalidní. V těchto oborech není u nás ještě zkušeností a budeme všichni do značné míry tápati ve tmách a opírati se pouze o nespolehlivý — nebo spíše na naše poměry vždy se nehodící — materiál zkušenostní z Německa. V oboru pojištění nemocenského a úrazového máme však v Rakousku již přebohaté zkušenosti. Theoretikové i praktikové budou míti příležitost vytvořit nový zákon, jenž by se vyhnul všem vadám zákonů dosavadních a jenž by vyplnil četné mezery, které praxe objevila.

Času je na mále. V několika měsících můžeme státi již před událostí takřka hotovou. I pokládám za záhodno, aby každý v čas vystoupil se svými zkušenostmi, abychom nenaříkali zase na vady a mezery, které včasným upozorněním daly by se snadno odstraniti.

Na řadu jich bylo upozorněno v mém a Meissnerově díle »Úrazové pojištění dělnické dle práva rakouského«. O mnohých jiných zmínil se dělnický tisk, zvláště »Právo Lidu« a »Svépomoc«.

KNIHOVNA
MINISTERSTVA SOC. PÉČE.

Budiž mi dovoleno upozorniti na některé závady, které se mi vyskytly v praxi v poslední době. —

1. Povinnost úrazové pojišťovny ku placení důchodu úrazového nastává, jak známo, počátkem pátého téhodne po úraze (§ 6. zák. úr.). Jest-li v té době zraněný dělník dosud v ošetřování lékařském, požívá podpory od příslušné pokladny nemocenské až do vyléčení, resp. nejdéle do doby dvaceti neděl. V téže době jest však již úrazová pojišťovna povinna platiti zraněnému důchod, jenž — poněvadž jest zraněný úplně k výdělku neschopen — obnáší 60% výdělku zraněného dělníka. Když dělník jest z ošetřování lékařského propuštěn, poněvadž rána jeho se zacelila, dá ho úrazová pojišťovna prohlédnouti lékařem; a na základě lékařského dobrozdání vyměří mu rentu úrazovou nižší nežli 60%, když lékař shledal, že zraněný jest již částečně k výdělku způsobilý.

K tomu úrazová pojišťovna jest beze sporu oprávněna. Úrazová pojišťovna není na svůj původní výměr, poskytující zraněnému dělníku 60% jeho výdělku, věčně vázána; jako není vůbec trvale vázána na své výměry. Ona může pokaždé změniti svůj výměr, když nastala podstatná změna v poměrech, jež pro stanovení odškodnění byly rozhodny (§ 39. zák. úr.). Nikdo nebude pochybovati o tom, že dlužno prohlásiti za podstatnou změnu v těchto poměrech zacelení rány a propuštění zraněného z ošetřování lékařského.

Jde však o otázku, od kterého dne úrazová pojišťovna může zraněnému vypláceti přiznaný menší důchod nežli 60%. Na otázku tu odpovídá čtvrtý odstavec § 39. zák. úr. zcela zřejmě, že snížení nebo zastavení posud placeného důchodu má účinek teprve ode dne, kdy zraněnému příslušný písemný výměr byl doručen. Toto ustanovení zákona úrazového praktikuje se tenkrát, když snižuje se zraněnému důchod již ustálený; ale nepraktikuje se tenkrát, když původní 60%ní důchod mění se v důchod nižší. V tomto případě snižován jest zraněnému důchod nikoli ode dne doručení dotyčného výměru, nýbrž již ode dne, kdy zraněný z léčení byl propuštěn.

Úrazová pojišťovna tvrdí, že nemůže jednati jinak, poněvadž o nárocích zraněného doví se pravidelně teprve tenkrát, když zraněný je propuštěn z léčení a když nemocenská pokladna předloží pojišťovně úrazové svoje súčtování. Potom teprve může úrazová pojišťovna nařídíti prohlídku zraněného a stanoviti jeho důchod

nebo odepříti jej vůbec, nezanechal-li úraz následkův. Nežli k tomu však dojde, uplývá pravidelně několik neděl, ba i měsícův, takže 60%ního důchodu požíval by v mezidobí po případě zraněný, jemuž vůbec žádný důchod neměl býti a po prohlídce také skutečně nebyl přiznán. Bylo by tedy — tvrdí úrazová pojišťovna — velikou křivdou na ústavě pojišťovacím, kdyby výměr zastavující důchod »léčební« (60%) měl nabyti platnosti teprve ode dne doručení, jež trvá mnohdy přes čtvrt roku ode dne propuštění zraněného z léčení.

Nechceme na tomto místě pouštěti se do otázky, zdali by se úrazová pojišťovna nemohla v čas přesvědčiti o následcích úrazu u zraněného; ani nechceme zde řešiti otázku, zdali křivda, jež by byla na ústavě spáchána výplatou 60%ního důchodu až do dne doručení výměru, důchod ten zastavujícího, byla by tak veliká a zdali by nebyla bohatě vyvážena křivdami na zraněných páchanými — stačí zde fakt, že zákon připouští snížení renty na základě podstatných změn poměrův ode dne doručení příslušného výměru, že však úrazová pojišťovna proti výslovnému předpisu zákona úrazového snižuje důchod 60%ní již ode dne, kdy zraněný byl propuštěn z léčení, a že rozhodčí soud proti výslovnému předpisu zákona úrazového nesprávné rozhodování úrazové pojišťovny potvrzuje a žaloby proti tomu podané zamítá.

Úrazová pojišťovna i rozhodčí soud tvrdí, že tu jde o důchod »léčební«, jenž jinak musí býti posuzován nežli jiný důchod. Ale rakouský zákon úrazový vůbec nezná důchodu léčebního. Rakouský zákon úrazový zná jenom jediný druh důchodu, založeného na větším či menším stupni neschopnosti výdělečné. Důchod 60%ní, odškodňující úplnou neschopnost výdělečnou, podléhá podle našeho zákona úrazového naprosto stejným předpisům, jako kterýkoli jiný důchod. »Kde zákon nerozlišuje, ani my nesmíme rozlišovati,« praví stará zásada právní. Úrazová pojišťovna chce se dovolávati posledního odstavce §. 33. zák. úr., dle něhož má ústav stanoviti nejprve důchod až do skončení léčení, a potom důchod další. Důsledek však ústavem z tohoto ustanovení vyvozovaný z něho dle znění zákona neplyne. Dle § 36. zák. úr. má v obou případech ústav vydati důchodci výměr písemný, o kterém pak § 39. odst. 3. výslovně uvádí, že, obsahuje-li ustanovení nižší renty, má naproti důchodci platnost teprve ode dne skončení.

*

Je pravda, že by mnohdy zraněný požíval takto důchodu, jenž mu nepatří. Ale »zákon je zákon«, říkává v opačných případech úrazová pojišťovna i rozhodčí soud. To platí i tenkrát, když jde o mezeru zákona mluvící proti úrazové pojišťovně. Zejména pro soud by měla býti vždy směrodatna zásada, že má přihlížeti jenom a jedině k zákonu. Jestli zákon nesprávný, působte k jeho změně. Dokud však změněn není, suďte tak, jak zákon nařizuje. —

2. Velice často úraz není jedinou příčinou zranění dělníkova anebo smrti jeho, nýbrž zrychluje pouze rozkladný proces v těle dělníkově již zuřící anebo zhoršuje jeho nemoc. Zejména při úmrtí bývá často zjišťováno, že příčinou úmrtí dělníkova byla nějaká smrtelná nemoc, jejíž postup byl urychlen úrazem. Rozhodčí soudy úrazových pojišťoven původně přiznávaly renty v takových případech, vycházejíce z názoru, že k úmrtí by nebylo přece v daném okamžiku došlo, nebýti úrazu. Čím více však rostou deficity úrazových pojišťoven, čím častější jsou stesky úrazových pojišťoven na přílišnou humannost rozhodčích soudů, tím jsou tyto soudy úzkoprsejší ve svých výkladech. V poslední době rozhodčí soudy v pravidelných případech zamítají nárok na důchod vdovský, když úraz pouze urychlil smrtelnou nemoc.

Nemíníme rozhodovati, jednají-li soudy v takových případech správně. Jednání jejich jest však dosti pochopitelno. Pražský rozhodčí soud rozhodoval dne 3. března 1908 o následujícím případě: Dělník trpěl rakovinou žaludku, stále však pracoval. Jednoho dne, zvedaje bednu asi 20 kg těžkou, pocítil v břiše silné píchnutí, takže byl nucen zanechati práce. Byl dovezen do nemocnice, kde druhého dne zemřel. Při obdukci shledáno, že žaludeční vřed provalil se do dutiny břišní, čímž byla způsobena smrt. Vdova jeho vyžadovala důchod vdovský nejprve na úrazové pojišťovně a obrátila se potom na soud rozhodčí, byvši ústavem odmítnuta. Soudní lékaři prohlásili, že manžel žalobkyně by byl nejdéle do roka zemřel, i kdyby nebyl onu bednu zvedal a kdyby nebyl konal žádné práce.

Rozhodčí soud zamítl žalobu. Pokládal zajisté za nesprávno, aby úrazová pojišťovna platila žalující vdově až do úmrtí její důchod, když by přece byla žalobkyně tak jako tak manžela svého do roka ztratila. Ale rozsudkem svým ukřivdil vdově, jež za normálních poměrů byla by ještě asi rok žila z výdělku mužova. Dnešní zákon úrazový nutí rozhodčí soud,

aby buď ukřivdil ústavu anebo žalobkyni. Rozhodčí soud by neměl býti přiváděn do situace, ve které musí některé straně ukřivdit. Bude záhodno do nové osnovy pojati ustanovení, že zejména důchod vdovský může býti přiznán také jenom na určitou kratší dobu, po kterou by asi zemřelý byl ještě žil, nebýti úrazu. —

3. Jedním z nejbolavějších míst našeho pojišťování úrazového jest pojištění hospodářských podniků polních a lesních. Kdežto všechny ostatní podniky jsou pojištěny jako celky, takže chráněno jest všechno dělnictvo bez ohledu na to, zdali jest vydáno nebezpečí, jež zavdalo podnět k pojištění dotyčného podniku, čili nic — v podnicích zemědělských a lesních, užívajících strojů hnanou silou živelní nebo zvířecí, podrobeny jsou pojištění jenom osoby, vydané nebezpečí spojenému s celkovým provozováním strojním. Ministerstvo vnitra podává k tomuto předpisu tento výklad: »Toto ustanovení nepraví, že podléhají pojištění úrazovému jenom ti dělníci, kteří jsou bezprostředně při stroji činni a při tom přirozeně vydáni jsou nebezpečí v první řadě, nýbrž podrobuje povinnosti pojistné i ony dělníky, kteří tomuto nebezpečí vydáni jsou v míře menší, na př. přidavače, kteří přidávají snopy a odstraňují vymlácené obilí.«

Celá řada rozhodnutí různých soudů rozhodčích úplně shodovala se s tímto zajisté správným názorem vlády. Teprve v posledních letech rozhodčí soudy docházejí k výsledku jinému, přiznávajíce důchod úrazový pouze oněm dělníkům, kteří byli zraněni přímo strojem. Abychom jeden příklad uvedli: Rozhodčí soud pražský nepřiznal důchodu dělníkovi, který podávaje s oplotně snopy na vál parní mlátičky, sklouzl a pádem na mlat zlomil si ruku. Ačkoliv týž rozhodčí soud v řadě případů rozhodl přímo opačně.

Úrazová pojišťovna i rozhodčí soud odůvodňují svoje stanovisko tvrzením, že pojištění dělnictva zemědělského jest ustanovením výjimečným, které musí býti striktně vykládáno, nepřipouštějíc výkladu rozšiřujícího. Co spousty způsobily staré právní zásady, přenášené na moderní život, spočívající na zcela jiných podkladech!

V našem případě není však vinna stará právní zásada nesprávným rozsudkem, nýbrž nedostatek logického usuzování. Rozhodčí soud i úrazová pojišťovna vědí, že citované ustanovení zá-

kona úrazového obsahuje výjimku z pravidla. A l e n e d o v e d o u n a j í t a n i t u v ý j i m k u, a n i t o p r a v i d l o. Úrazová pojišťovna i rozhodčí soud mají za to, že pravidlem jest nepojištění dělnictva zemědělského, a že tedy výjimkou jest pojištění jedné části jeho, které musí tedy býti přísně vykládáno.

Ale p r a v ý o p a k j e s t p r a v d o u. P r a v i d l o našeho zákona úrazového jest toto: Všechny podniky, ve kterých vyskytuje se zvýšené nebezpečí úrazu, jsou j a k o c e l k y podrobeny pojištění úrazovému. Mezi závody se zvýšeným nebezpečím úrazu zákon úrazový počítá podniky, v nichž užívá se strojův, uváděných v pohyb silou živelní nebo zvířecí. To jest pravidlo.

V ý j i m k a jest stanovena pro hospodářské závody polní a lesní. V těchto závodech, i když se v nich užívá takových strojů, není pro případ úrazu pojištěno všechno dělnictvo, nýbrž v ý j i m e č n ě pouze ona č á s t, která jest vydána nebezpečí spojenému s celkovým provozováním strojním. Výjimkou není tedy pojištění dělnictva zemědělského; nýbrž v ý j i m k o u j e s t o m e z e n í r o z s a h u p o j i š t ě n í v závodech polních a lesních.

A t a t o výjimka nesmí býti učiněna přístupnou výkladu rozšiřujícímu, ta musí býti striktně vykládána. Rozsah pojištění nesmí býti více omezen, nežli v ý s l o v n ě v zákoně jest uvedeno. V zákoně úrazovém pak jest uvedeno, že podrobeni jsou v hospodářských závodech polních a lesních pojištění úrazovému pouze o s o b y vydané nebezpečí spojenému s celkovým provozováním strojním.

O k r u h o s o b, n a n ě ž s e p o j i š t ě n í v z t a h u j e, j e t u v ý j i m e č n ě o m e z e n. V každém jiném pojištěném podniku jsou pojištěny v š e c h n y osoby pracovní — v hospodářských podnicích polních a lesních jsou výjimečně pojištěny p o u z e u r č i t é osoby.

A l e m í r a p o j i š t ě n í u t ě c h t o p o j i š t ě n ý c h o s o b o m e z e n a n e n í. Ty osoby, na které se pojištění v hospodářských podnicích polních a lesních vztahuje, neliší se naprosto ničím od ostatních osob pojištěných v jiných podnicích. Ony mají s těmito úplně stejné nároky naproti úrazové pojišťovně a za zcela stejných okolností. V závodě průmyslovém nikomu ani nenapadne tvrditi, že dělník má dostati rentu jenom tenkrát, když byl zraněn strojem. Tam každý beze všeho zraněnému přizná rentu, ať úraz podnikový vznikl jakkoliv a byl způsoben čímkoliv. Totéž však platí i pro dělníka zemědělského, který jest podroben

pojištění, poněvadž zákon úrazový nikde práv pojištěného dělníka zemědělského neomezuje. Zákon úrazový omezuje počet pojištěných osob, neomezuje však ani v nejmenším nároků těchto pojištěných.

Rozhodčí soudy a úrazové pojišťovny, omezujíce právo dělníků zemědělských, když o jejich pojištění není sporu, dopouštějí se nejenom křivdy, řekl bych finanční, na zraněných nešťastnících, nýbrž dopouštějí se skutečné právní křivdy na nich.

Praxe hledí se již v tomto protizákonném smysle ustáliti. Úsilovné a vytrvalé snaze organisací dělnických podařilo se sice již v jiném případě změniti konečně nesprávnou praxi. Snad se to podobné snaze zdaří i v tomto případě. Organisace dělnické neměly by ani jediný podobný případ nechati bez povšimnutí, a tak dlouho s touže věcí přicházeti před rozhodčí soudy, až správný názor prorazí si cestu.

Nové příspěvky k hospodářské statistice české.

(Čechové dle povolání ve Slezsku a Dol. Rakousích.)

Dr. **T. Živanský.**

(Pokračování.)

Výsledky tohoto seskupení jsou v nejednom směru překvapující: Nehledíme-li k prvým třem okresům, z nichž Fryštát charakterisován spíše hornictvím než ostatním průmyslem, Frýdek a Bílsko pak jsou města a to s poměrně malým počtem obyvatelstva; vidíme, že okresy převážně zemědělské ve Slezsku vykazují ještě daleko vyšší měnu přirozenou než okresy průmyslové a, což ještě pozoruhodnějšího, poměrně menší deficit vystěhováním než průmyslové, s výjimkou okresu bílského. Velmi nízká číslice vystěhování v okresu těšínském vysvětluje se v prvé řadě poměrně velkým městem Těšínem (s 18.581 obyv.), jež nemajíc statutu není vykázáno zvlášť a tak svým rozhodným přebytkem přístěhu zmírňuje ztráty odtahem obyvatelstva na venkově způsobené. Není úkolem této stati vykládati příčiny tohoto vývoje, tolik odchylného od analogických pozorování jiných, na př. poměrů v Čechách — poukazujeme zde stručně jen na velkou rozšířenost domáckého průmyslu zvláště v německých okresech Slezska, který